

19 สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ผู้สำเร็จราชการของแผ่นดินคนแรก

วันปิยมหาราช 23 ตุลาคม เป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงเป็นที่รักยิ่ง ด้วยพระองค์ทรงเลิกทาสให้เป็นไท ทรงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดิน ทรงพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสาธารณูปการ และเจริญ สัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ฯลฯ ล้วนเป็นรากฐาน ความเจริญสืบต่อมาจนปัจจุบันพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์นั้นทำให้ประเทศเปลี่ยนแปลง สร้างความเจริญต่างๆ มากมายดังเห็นได้จาก การมีกิจการไฟฟ้า การไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ การแพทย์ และสาธารณสุข การศึกษา การทหาร ฯลฯ ด้วยพระราชกรณียกิจมากมายนั้นได้ทำให้พระองค์ ทรงเป็น "พระปิยมหาราช" หรือพระพุทธเจ้าหลวงของแผ่นดินตลอดมา การประชุมเสนาบดีและพระบรมวงศานุวงศ์ ตอนปลาย รัชกาลที่ 4 นั้น ได้อัญเชิญเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ซึ่งมีพระชนมายุ 13 พรรษา ขึ้นครองราชย์เป็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ.2411 ด้วยเหตุที่ทรง พระเยาว์จึงได้แต่งตั้งให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการของแผ่นดิน

ตั้งนั้นพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรกของรัชกาลที่ 5 ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2411 นั้นจึงมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินปฏิบัติราชการ ครั้นเมื่อทรงมีพระราชชนิตภาวะ 20 พรรษา แล้วจึงมีพิธีบรมราชาภิเษก ครั้นหลังอีกครั้งในวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2416 พร้อมกับได้สถาปนาบรรดาศักดิ์ให้ผู้สำเร็จราชการ แผ่นดินนั้นเป็น สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ อันสูงสุดในฝ่ายขุนนางเป็นการตอบแทนคุณความดีที่ ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นอย่างดี

ในช่วงเวลาที่เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินนั้นได้คิดวิธีว่าราชการบ้าน เมืองในหน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแผ่นดินขึ้นเพื่อใช้ เป็นหลักในการปฏิบัติสืบต่อไป โดยจัดการบังคับ บัญชา ข้าราชการบ้านเมืองนั้นโดยไม่ได้เอาอำนาจไว้ แต่ในตัวผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเท่านั้น แต่ให้เป็นไป ด้วยการปรึกษาหารือพร้อมเพรียงกันของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารซึ่งมีการประชุมกัน ณ หอ วรสภาภิรมย์ ในระบรมมหาราชวัง พร้อมกับได้ฝึกหัดให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสามารถว่าราชการบ้านเมือง ได้เอง แม้แต่การจัดพระราชานุกิจของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุน บำราบปรปักษ์ พระบรมวงศานุวงศ์อาวุโสสูงสุด และกรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร ผู้ดูแล อภิบาล เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์มาแต่ทรงพระเยาว์ได้ร่วม กันจัดระเบียบถวายด้านการศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี การออกว่าราชการ การเสด็จออกกรีบบัฎีกา การเสด็จประพาสในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งพระจริยา วัตรอื่นๆ เพื่อเตรียมให้พระองค์ทรงพร้อม ที่จะปกครองแผ่นดินในโอกาสต่อไป หากมีปัญหา ใดๆ ผู้สำเร็จ ราชการแผ่นดินจะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ ผลงานนั้นมีการออกพระราชบัญญัติต่างๆ ให้การ พิจารณาคดีในศาลรวดเร็วขึ้น ได้แก่ กฎหมาย ลงทะเบียนที่ดิน การขายฝิ่น ฯลฯ โดยร่วมกับคณะเสนาบดี ร่างถวายให้ทรงทราบเพื่อลงพระปรมาภิไธยในการทำนุบำรุงนั้นได้เป็นแม่กองในการ ก่อสร้างและบูรณะ สถานที่ต่างๆ เช่น พระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี พระอภิเนาว์นิเวศน์ ภายในพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งเป็นแม่กองในการขุดคลองและก่อสร้าง ถนนต่างๆ เพื่อการคมนาคม ได้แก่ คลองผดุง กรุงเทพฯ คลองดำเนินสะดวก ถนนเจริญกรุง ถนน ตรง และถนนสีลม เป็นต้น

โดยเฉพาะประกาศที่ปากน้ำสมุทรปราการ ตามพระราชดำริมาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 นั้น ได้บริจาค ทรัพย์ส่วนตัวและควบคุมการก่อสร้าง ด้วยตัวเอง เมื่อ พ.ศ.2413 แล้วเสร็จในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2417 และยกประกาศนี้ ให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน ประกาศนี้ฝรั่งเรียก "รีเจนท์ไลท์เฮาส์" (Regent lighthouse) หรือ คนทั่วไปเรียกว่า "กระโจมไฟสันดอน" ซึ่งเป็น ประโยชน์ในการเดินเรือใช้มาจนถึงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2472 เนื่องจากทรุดโทรมมาก ผู้สำเร็จราชการ ได้ริเริ่มประเพณีทำบุญวันเกิดครบ 50 ปี เป็น

ครั้งแรกตามธรรมเนียมจีนและได้แปลวรรณกรรม จีน 19 เรื่อง เช่น ไชจิ้น ตังจิ้น น้ำซ่อง ซ่องกั้ง หน้าอิตซือ และเม่งฮวดเซงฉื่อ เป็นต้น จนแพร่หลาย ไปในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนาง นับเป็น ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินผู้มีคุณูปการมาตลอด รัชกาลที่ 5 และในปี พ.ศ.2561 นั้น ก็ครบ 150 ปี แห่งการเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาสุริยวงศ์ ผู้จงรักภักดีท่านนี้

ที่มา : พลาดิศจัย สิทธิธัญกิจ. (19 ตุลาคม 2557). ภูมิบ้านภูมิเมือง : 19 สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ผู้สำเร็จราชการของแผ่นดินคนแรก. *แนวหน้า*, 13.